

**ANTIKORUPCIJA
“PROJEKAT OHRABRENJA”**

Januar 2003,

Kraljevo

Regionalni centar građanske akcije LINGVA je nepolitička, neprofitna organizacija, namenjena promovisanju ljudskih prava, humanitarnom radu, širenju ideja građanskog društva, borbi za demokratizaciju sistema, unapređivanju zdravlja, i edukovanju mladih u oblastima kulture, informisanja, ekologije, itd. Organizacija LINGVA je nastajala 1997. godine kroz niz aktivnosti usmerenih na senzibilizaciju lokalnog stanovništva za pitanja demokratije i tolerancije u vreme kada je Miloševićev režim bio na vrhuncu.

Regionalni centar građanske akcije LINGVA se bavi nizom društvenih aktivnosti i građanskih akcija usmerenih ka rešavanju problema lokalnog društva, kao što su izgrađivanje kapaciteta lokalne samouprave, socijalna integracija i multikulturalna interakcija. U Centru se odvija i većina psihosocijalnih radionica, kao što su Dečji vrtić, Zdravstveno savetovalište, Škola racunara i Internet kafe, Informativni klub, Ženske radionice, Volonterski centar i Mikrokreditni centar, a sve su namenjene najugroženijem stanovništvu. Na realizaciji projekata angazovano je oko dvadeset aktivista *LINGVE*, a imamo još pedeset članova raznih profesija. To su studenti, inženjeri, ekonomisti, pravnici, lekari, psiholozi i drugi.

Regionalni centar građanske akcije LINGVA je:

- Od novembra 1999. izvršni partner Norveške narodne pomoći (NPA) u realizovanju svih humanitarnih, razvojnih i psihosocijalnih projekata namenjenih interno raseljenim licima i izbeglicama smeštenim na teritoriji kraljevačke regije.
- Od januara 2001. takođe izvršni partner u realizaciji projekata Grčke humanitarne razvojne mreže *Evropska perspektiva* čiji je cilj obezbeđivanje ekonomske pomoći lokalnom stanovništvu kroz programe mikrokreditiranja u kraljevačkoj regiji.
- Od maja 2001. izvršni partner Centra za razvoj neprofitnog sektora (CRNPS) iz Beograda u funkciji Regionalne kancelarije tog centra za centralnu Srbiju (CRNPSCS) u Kraljevu.

Pošto smo identifikovali najaktuelnije probleme u društvu i ukazali na njih, projektima ekonomskog samoosnaživanja, mikrokreditiranja, edukacije građana i zaposlenih u institucijama sistema, pokušavamo da pomognemo i građanima i lokalnoj vlasti u rešavanju ključnih problema u procesima demokratizacije i tranzicije.

Adresa:

Vuka Karadzica 14, Kraljevo 36000, Jugoslavija

Tel/ fax: +381(0)36-353-959

E-mail: forumnvo@ptt.yu

www.forumnvo.org.yu

PREDGOVOR

Korupcija u jednom društvu predstavlja veoma složenu i slojevitu pojavu, a pojam korupcije najčešće se vezuje za kazneni progon i odredbe kaznenih zakona. U te svrhe ona se određuje kao pojava podmitljivosti – primanja mita. Međutim, pravo značenje je kud i kamo šire. Reč je o obliku moralnog izopačavanja, o promeni iz zdravog stanja u nezdravo, trulo, zagađeno. Korupcija, inače tesno i uzajamno povezana sa politikom, u svim društvima ima neslućenu razornu moć. To je najbolje uočljivo kod totalitarnih i autoritarnih sistema i u sredinama gde je siromaštvo dugo držalo u stegama pohlepnost za materijalnim dobrima.

Spram građanskog društva, koje takođe ima većih ili manjih problema sa moralnim posrnućima, na šta posebno ukazuje zabrinjavajuće stanje socijalnih devijacija i kriminala, totalitarni i autoritarni sistemi vremenom gube svaku odbrambenu moć pred kvarenjem iznutra. Pojava korupcije zahvata ceo društveni organizam, od vrha do dna. Da bi joj se suprotstavilo, neophodno je obezbediti dve ključne pretpostavke: na vrhu piramide vlasti odlučno se odreći privilegija i zloupotreba koje ih prate, da bi se zatim – doslednim sprovođenjem novih obrazaca ponašanja i poštovanjem zakona – menjale i navike građana.

- Najprimitivniji čin podmićivanja je pridobijanje novcem ili drugim materijalnim dobrima, u cilju postupanja suprotno moralnim i pravnim normama i tako ostvari neka, obično materijalna korist. U uslovima nepoštovanja ustava i zakona, kakav je slučaj na ovim prostorima, ovaj vid korupcije je izuzetno razvijen a kazneni progon, inače baš ovde veoma značajan za sređivanje stanja, skoro da izostaje, a ako ga ima veoma je probirljiv, što je dodatna pojava korumpiranosti.
- Bivša vlast je pod svoj nadzor stavila sudstvo, pretvorila ga u pouzdan oslonac. Sudije i tužioci su bili pod njenim stalnim pritiskom, s tim što su od nje dobijali brojne pogodnosti. Stručnost i čestitost, kao glavni preduslovi nezavisnog pravosuđa, bili su zamenjeni političkom podobnošću i poslušništvom. Tako su se u osetljivom društvenom prostoru javili duboki poremećaji i, istovremeno stvorila se potpuna pravna nesigurnost građana, koja je i nakon više meseci od promene bivšeg režima još uvek prisutna. Podmićivanje u ovoj oblasti ima brojne karakteristike, a posledice su dalekosežne.

- Poseban vid korupcije na ovim prostorima vezuje se za duhovno stvaralaštvo i školstvo. Masovnim školovanjem poluintelektualaca, čija stručna znanja nisu uvek siromašna, rezultirala su time, na žalost, da su to većinom ljudi bez moralnog integriteta. Sebičnost do izopačenosti, uklanja sve kočnice na putu da se po svaku cenu dođe do položaja u društvu, koji po strogim merilima vrednovanja inače ne bi mogao da se stekne.
- Još jedna izuzetno osetljiva oblast gde korupcija hara u svim sredinama je zdravstvo. Pored materijalnih vrednosti, ovde se u cilju potkupljivanja nekontrolisano služi i raznim povlasticama, nezasluzenim položajima i slično. Uz to, nivo stručnosti, presudan za kapitalna čovekova dobra, u proseku je zabrinjavajuće nizak, što se uporno prećutkuje, a o nekakvoj odgovornosti ne treba ni pomišljati.
- Nesređene prilike i razoren sistem vrednosti uslovljavaju učestale pojave podmićivanja i kod ostvarivanja nekih od osnovnih ljudskih prava svih generacija – pre svega prava na rad.

Sve ove odrednice oslikavaju trenutnu društvenu situaciju najkorumpiranije države u Evropi, Jugoslaviju. Korupcija u Srbiji ima dvostruku ulogu. Dakle, značajno je doprinela nastajanju svih žarišta krize i istovremeno, uporedo sa rasplamsavanjem tih žarišta, ona je dobijala u intenzitetu rušeci ostatke nekadašnjih sistema društvenih vrednosti. Zbog toga, ma kako izgledalo neuverljivo, pa i naivno, činjenica je da se tek stavljanjem ove pojave pod kakvu-takvu kontrolu može računati sa radikalnijim oslobađanjem stega krize. To se zaboravlja ili se jednostavno ne želi da se okrene ka tome iz najrazličitijih razloga.

Rešenje za postojeći problem korupcije koje nudi LINGVA iz Kraljeva, a koje se odnosi na lokalnu zajednicu, tj. opštinu Kraljevo, je da se snažnom medijskom kampanjom, javnim tribinama, kontakt emisijama na lokalnoj televiziji ukaže na ovaj problem i iniciraju razni tipovi programa koji u svojoj osovi imaju antikorupcijsku sadržinu. Da bi se ostvarili ovi ciljevi potrebno je najpre ohrabriti ljude i omogućiti im da shvate značaj ličnog angažovanja u borbi protiv korupcije.

Projekat “**Antikorupcija – Projekat ohrabrenja**”, u okviru kojeg je LINGVA realizovala kampanju “**Hrabro NE korupciji**” sastojace se iz pet faza u trajanju od po dva meseca, pri čemu ce svaka od faza biti posvećena korupciji u jednoj od pet navedenih oblasti: školstvo, zdravstvo, sudstvo, policija i javne službe pod ingerencijom lokalne samouprave.

Svaka od faza odvijace se kroz aktivnosti koje ce obuhvatati: televizijske spotove, radio džinglove, plakate, letke, javne tribine,

televizijske nastupe eminentnih stručnjaka. Ciljna grupa projekta prvenstveno će biti stanovnici opštine Kraljevo, ali i građani susednih opština koje pokriva program RTV Kraljevo (Kruševac, Trstenik, Vrnjačka Banja). Uvereni smo da ćemo ovom kampanjom uspeti da animiramo sugrađane zaposlene ili angažovane u organima lokalne samouprave, državnim institucijama (sudstvo, policija, prosveta, zdravstvo) i nevladinim organizacijama.

Budući da se u prethodnom periodu, u kraljevačkom regionu, nijedna organizacija, bila ona vladina ili nevladina, nije bavila temom korupcije, namera nam je da ovim projektom, na neki način, podvučemo crtu i da snažnom medijskom kampanjom ukažemo na suštinski problem našeg društva. Realizacijom ovog projekta želimo da pomognemo našim sugrađanima da savladaju strah i da se i sami aktivno uključe u borbu protiv korupcije u našem okruženju.

Po završetku planiranih aktivnosti, iskustvo koje će LINGVA steci u toku realizacije projekta, rezultirace štampanjem publikacije, koja će se deliti građanima, medijima, nevladinim organizacijama, kao i radnicima zaposlenim u institucijama u kojima je korumpiranost najzastupljenija.

Nakon uspešne realizacije ovog projekta i sličnih projekata ostalih NVO, smatramo da možemo navesti izvršne organe lokalne samouprave da formiraju antikorupcijsku komisiju koja bi bila u sastavu lokalne samouprave.

Ono što ovaj projekat može da proizvede, a što bi predstavljilo veliku korist za našu zajednicu, jeste iniciranje niza programa vezanih za problem korupcije (u saradnji sa lokalnom samoupravom i ostalim NVO), što bi rezultiralo donošenjem antikorupcijskog zakona od strane Republičkog parlamenta. To bi omogućilo i ostvarivanje programa kao što su: uvođenje sistema ombudsmana kao aktivne kontrole vlasti, uvođenje volontera u državne institucije, takođe kao vid kontrole i slično.

Na potezu je i nova vlast, ali i NVO, jer pitanje je do kada se može produžavati agonija.

U Kraljevu, avgust 2001.

RCGA LINGVA
Radovan Milicevic
Direktor

KORUPCIJA U PRAVOSUDJU

Milan Simić

Komitet pravnika za ljudska prava-YUCOM, Beograd

Ivan Nikolic

CeSID, Beograd

U Beogradu, aprila 2002.

Krivičnopravna konvencija o korupciji

Strazbur 27.1.1999.

(Konvencija kao putokaz u borbi protiv korupcije pravnom regulativom i kao primer iz uporednog prava)

Ova konvencija Saveta Evrope doneta je 27.1.1999. Sastoji se od preambule i četrdeset dva člana svrstana u pet poglavlja:

1. Upotreba termina
2. Mere koje treba preduzeti na nacionalnom nivou
3. Nadgledanje sprovođenja Konvencije
4. Međunarodna saradnja
5. Finalne odredbe

U preambuli se objašnjavaju ciljevi Konvencije i razlozi koji su doveli do njenog sastavljanja. Takođe, poziva se i na ranije programe i rezolucije u vezi sa borbom protiv korupcije u međunarodnim okvirima (kao što je npr: "Program delovanja protiv korupcije", usvojen od Komiteta ministara novembra 1996.).

Naglašava se potreba zbližavanja država članica i poboljšanje dalje saradnje, da korupcija direktno udara na vladavinu prava, demokratiju i ljudska prava, upravljanje državom, poštenje i socijalnu pravičnost, sprečava ekonomski razvoj i ugrožava stabilnost demokratskih institucija i moralne temelje društva.

Smatra se i da efektna borba protiv korupcije zahteva razvijenu i funkcionalnu saradnju na međunarodnom nivou po krivičnim pitanjima.

Poziva se i na Rezoluciju 7(98) Komiteta ministara kojom je osnovan GRECO(Grupa država protiv korupcije), što je naročito bitno za poglavje III koje se sastoji samo od jednog člana : "GRECO će nadgledati sprovođenje Konvencije od strane potpisnica".

Prvo poglavje, "Upotreba termina", sastoji se od jednog člana kojim se u svrhe Konvencije objašnjavaju određeni termini (npr: "Javni službenik" će predstavljati i zvaničnika i gradonačelnika i ministra i sudiju i činovnika...).

Drugo poglavlje sadrži čak 22 člana i većina počinje rečima : "Svaka potpisnica će uvesti takve zakonske i druge mere neophodne za ustanovljenje kao krivičnog dela u domaćem pravu...". To je zato što se u ovom poglavlju, "Mere koje treba preduzeti na nacionalnom nivou", govori ponaosob o slučajevima podmićivanja i merama protiv takvog delovanja, koje svaka država treba da primeni.

Tako npr. čl.2 predviđa kao moguć slučaj podmićivanja (uz gore navedenu rečenicu) "Aktivno podmićivanje domaćih javnih službenika", tj. nuđenje, obećanje ili davanje mita istom, a čl.3 "pasivno podmićivanje domaćih javnih službenika", tj. zahtevanje ili primanje mita zbog "nedozvoljene koristi za sebe ili drugog", ili prihvatanje ponude ili obećanja slične koristi radi činjenja ili uzdržavanja od činjenja u obavljanju svoje dužnosti.

Čl.4 se odnosi na podmićivanje domaćih skupštinskih predstavnika (misli se kako na one koji vrše svoju zakonodavnu tako i na one koji vrše svoju administrativnu dužnost).

Članovi 5 i 6 se odnose na podmićivanje stranih zvaničnika i skupštinskih predstavnika. U sledećem članu se govori o davanju mita u privatnom sektoru (poslovna delatnost, obećanja, ponuda i davanje svake nedozvoljene prednosti bilo kojoj osobi u privatnom sektoru ...), a u čl. 8 o primanju mita u istoj oblasti.

Sledeća tri člana prelaze u međunarodnu oblast i odnose se na podmićivanje pripadnika međunarodnih organizacija, članova međunarodnih parlamentarnih tela, kao i sudija i zvaničnika međunarodnih sudova.

Član 12 je zanimljiv, jer predviđa "Trgovanje uticajem" (npr. davanje obećanja ili nuđenje usluga na osnovu nečijeg uticaja u cilju da se ostvari nezakonita korist, u zamenu za neku drugu uslugu).

Član 13 i član 14 inkriminišu "pranje novca" i dela u vezi sa malverzacijom računima i dokumentima.

U čl.15 su pomaganje i saučesništvo predviđeni kao kažnjive radnje.

U daljem tekstu se "apeluje" na povlačenje imuniteta u gornjim slučajevima.

Član 17 pod nazivom "Jurisdikcija " (koji se sastoji od 4 stava) predviđa uspostavljanje jurisdikcije na delima određenim od 2 do 14. člana pod određenim uslovima.

U sledećim članovima se govori o "corporate liability", sankcijama i merama.

Jos jedan zanimljiv član je 20. koji predviđa specijalizaciju i nezavisnost lica koja se bore protiv korupcije. Na neki način ga dopunjuje sledeći član, "Saradnja sa, i između nacionalnih uprava."

Član 22 je "Zaštita saradnika i svedoka", a član 23-"Mere za olakšanje prikupljanja dokaza i konfiskaciju (protivpravno ostvarenih prihoda - prim. prev.).

Oblast broj tri ove Konvencije nosi naziv "Nadgledanje izvršenja" o čemu je već bilo reči (GRECO).

Cetvrta oblast, "Međunarodna saradnja", ima sedam članova koji redom uvode opšte principe i mere međunarodne saradnje, obostranu pomoć, izručenje i druge institute relevantne za ovu Konvenciju. Insistira se na spontanim informacijama, i to od države određenih organa baš za poslove u vezi Konvencije. Preporučuje se direktan kontakt vlasti ovog ranga i obaveštavanje o zahtevanim informacijama.

Konačne odredbe su sadržane u petoj oblasti koja se tako i zove. Sastoji se od jedanaest članova (od 32 do 42.).

Član 32 Konvencije predviđa da će Konvencija ostati otvorena za potpis bilo članica Saveta Evrope bilo država koje su učestvovala u izradi. Takođe se uređuje pitanje stupanja na snagu Konvencije, tj. prvog dana meseca koji sledi, u periodu od tri meseca od dana kada se cetрнаest država obavezalo Konvencijom.

Član 33 reguliše pristup Konvenciji, tj. predviđa da: "...KOMITET MINISTARA SAVETA EVROPE...može pozvati...svaku državu... da pristupi Konvenciji...odlukom većine...".

"Teritorijalna primena" definisana je u 34. članu. Na primer, ostavljeno je na volju država da naznače teritoriju ili teritorije na kojima će se Konvencija primeniti, s tim što se primena može i proširiti.

U narednom članu se govori o odnosu sa drugim konvencijama i sporazumima.

Član 37 iznosi moguće ograde od primene Konvencije, npr. da svaka država u vreme potpisivanja ili dostavljanja svojih instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupa ne mora kao krivično delo predvideti u svom pravnom sistemu, delimično ili u celini, neka od pomenutih dela (npr-4,6,8,10...član) ili može odbiti saradnju u slučaju da počinjeno delo u njenom pravnom sistemu predstavlja politički delikt.

Sledeći član reguliše važenje i pregled deklaracija i izuzimanja, a član 39. postupak u vezi sa podnošenjem amandmana i amandmanima uopšte. U slučaju spora stranke se pozivaju na mirno rešenje, pre svega arbitražnim tribunalom.

Član 41 se odnosi na pitanje otkaza ugovora i predviđa se mogućnost otkaza u svako doba, kao i period nakon kojeg otkaz stupa na snagu.

Poslednji član ove Konvencije nosi naziv "Obavestjenja" ("GENERALNI SEKRETAR SAVETA EVROPE će obavestiti zemlje članice Saveta Evrope i svaku državu pristupnicu..." o potpisivanju, ratifikaciji i svim bitnim elementima u vezi Konvencije).

Trenutno stanje u našoj pravnoj regulativi u vezi korupcije u pravosuđu.

Novi član Krivičnog zakona RS **255.ž**, nosi naziv "Korupcija u pravosuđu", i glasi:

- (1) Sudija, sudija porotnik, javni tužilac ili zamenik javnog tužioca, koji u vezi sa donošenjem sudske odluke drugim postupanjem u vršenju njegove dužnosti pribavi kakvu korist za sebe ili drugoga, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.
- (2) Ako je izvršenjem dela iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu preko 200.000 dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.
- (3) (–preko 600.000 dinara, zatvor najmanje tri godine).

Računajući čl. 254 i 255 (primanje i davanje mita), te 19.glavu KZ RS "Krivična dela protiv pravosuđa" u kojoj se regulišu dela kao "Protivzakonito omogućavanje vršenja određenih poslova", "Davanje lažnog iskaza", "Povreda tajnosti postupka" i dr., reklo bi se da je ostavljeno vrlo malo prostora za nekažnjavanje nekih neželjenih radnji u zakonodavstvu Srbije, a u vezi sa korupcijom u pravosuđu. Međutim, pre svega treba biti svestan da samo donošenje propisa i puka proklamacija ne znače ništa ako ta dela nema ko da otkrije i da se stvori efikasan mehanizam zaštite od te štetne pojave, što podrazumeva reformu celog društvenog sistema. Nekada je poverenje u pravosuđe bilo veće nego u ostale institucije društva što deluje pomalo neverovatno, ali je, da se podsetimo, normalno, kao što nam iz ove perspektive deluje neverovatno da se u Japanu i Irskoj npr. najviše veruje-policiji. Danas je situacija drugačija zahvaljujući lošem ekonomskom stanju u državi, ali zahvaljujući i samim nosiocima pravosudnih funkcija.

Dodajmo da je za rešavanje problema korupcije, u pravosuđu ali mislim i u drugim oblastima moglo da se nađe i srećnije rešenje, bar što se tiče dela koja su propisana. U gornjem tekstu ukratko je opisana Konvencija Saveta Evrope, koja je put kojim bi trebalo da se ide u zakonskom rešavanju problema korupcije. Izdvaja se aktivna i pasivna korupcija, a i jedan i drugi pojam (delo) se iscrpno definišu.

Dakle, ako pretpostavimo da Konvencija uopšte samo preporučuje, ali kroz proces ratifikacije od strane parlamenta i obavezuje, postavljanje problema kroz aktivnu i pasivnu korupciju sa ostavljanjem mogućnosti da to učini "bilo koja osoba", čini se kao srećno rešenje.

Aktivna korupcija postoji u slučaju da se krivična dela:

"učine sa namerom, (uz) obećanje , ponudu ili davanje od strane bilo koje osobe, neposredno ili posredno, svake nedopuštene koristi bilo kom javnom službeniku, za njega ili nju lično ili bilo

koga, da bi on ili ona nešto učinili ili se uzdržali od činjenja u vršenju njegove ili njene funkcije".

Pasivna korupcija je:

"Traženje ili primanje od strane bilo kog javnog službenika, neposredno ili posredno, bilo kakve nedopuštene koristi, za njega ili nju ili bilo koga, ili primanje ponude ili obećanja takve koristi, da bi nešto učinili ili se uzdržali od činjenja u vršenju njegove ili njene funkcije".

Na taj način bi se pokrila i još jedna pojava u pravosuđu, koja je masovnija i transparentnija od radnji kao što su davanje novca ili vrednosti za uspeh u postupku. Naime, u pitanju je vođenje sudskih sporova po prijateljskoj osnovi, ali i političkoj. U borbi protiv korupcije treba ukazivati na sve pojave koje se na način opisan u definicijama aktivne i pasivne korupcije javljaju u svakodnevnom životu. Dovoljno je da se kaže sudiji, koji je prijatelj sa npr. advokatom u postupku, da iz nekog razloga procesne radnje ili donošenje odluke ubrza ili uspori, i da se to ostvari, bilo bi krivično delo. Takva situacija nije retka ni kada se ide nekim drugim putem. Npr. radnik suda, koji radi u pisarnici, na urgenciju prijatelja koji ima interes za to, dogovori sa sudijom (eventualno saradnikom) da se neka procesna radnja izvrši ili ne izvrši. Postoji i uticaj bivših sudija na kolege. Npr. često je postavljanje branioca po službenoj dužnosti u vidu bivšeg sudije (koji je otišao u advokate zbog lošeg finansijskog stanja!). Ili postavljanje branioca koji je prijatelj suda, što opet kasnije, po prijateljskoj osnovi često vodi blažem kažnjavanju, jer se dešava da branilac obećava stranki npr. uslovnu osudu, uz određenu naknadu. Tako se stvara jedan krug, koji svakako ne bi trebalo da bude dozvoljen, ali je "ostvarivanje protivpravne imovinske koristi" teško dokazati, a još teže takvu praksu sprečiti. Vešto se bivše sudije dovijaju u advokaturi. Prelaskom u advokate ne bi im neko vreme trebalo dozvoliti bavljenje advokaturom na teritoriji okružnog suda u kojem su radili. Ali i tu se javlja "kolegijalnost" i "razumevanje". Prvo se advokat, bivši sudija, prijavljuje na teritoriji nekog drugog okružnog suda, a onda predsednik suda u kom je radio, počne da ga postavlja za branioca ili zastupnika u postupcima pred tim sudom (i ne samo to).

Reći da je neophodno ekonomski nezavisno sudstvo, i smatrati da je samo to dovoljno da se reši problem korupcije u pravosuđu predstavlja grešku. To je samo polazni osnov za rešavanje problema u posrnutom pravosuđu. Gubitak časnog zanimanja, dobre plate i tek na kraju pretnja kaznom treba zajedno da budu neki od razloga da se pojedinac dobro razmisli kada ročište "za prijatelje" zakazuje na deset dana, a za "ostale" na tri meseca. Jer i takve radnje mogu da nose u sebi i nedopuštenu korist i stavljanje drugih u potpuno neravnopravan položaj. Sud mora biti nezavisan od spoljnih uticaja, jednak za sve, da

se drži slova zakona, ali i da bude, koliko je to moguće u kontinentalnom sistemu, kreativan u primenjivanju prava.

Koliko je važno časno, nezavisno i stručno (!!!) sudstvo možemo pričati danima. Ali evo jednog primera iz zemlje koja je u svetu poznata po svojim rešenjima u zakonodavstvu ali i u pravnoj nauci. U pitanju je Nemačka.

Naime, 29. poglavlje nemačkog Zakonika nosi naziv "Krivična dela učinjena u službi". Npr. u pitanju su dela kao što su "Primanje koristi", "Primanje mita", "Davanje koristi", "Davanje mita" i dr.

Uzmimo, dalje za primer jedno od tih dela - **331 Primanje koristi:**

"(1) Službeno lice ili lice sa posebnim obavezama prema javnoj službi koji kao protiv-uslugu za preduzetu službenu radnju ili za službenu radnju, koju tek treba da preduzme, zahteva ili primi neku korist ili dozvoli da mu se ona obeća, kazniće se lišenjem slobode do dve godine ili novčanom kaznom.

(2) Sudija ili izabrani sudija koji za preduzetu sudsku radnju ili za sudsku radnju, koju tek treba da preduzme zahteva ili primi neku korist ili dozvoli da mu se ona obeća, kazniće se lišenjem slobode do tri godine ili novčanom kaznom". Znaci I pokušaj je kažnjiv.

Dakle, od svih javnih službenika izdvaja se posebno samo sudija. To svakako nije slučajno i kaznena politika te zemlje je očigledna na ovom primeru. Na ovaj način se utiče na sudije, ali i na očuvanje ugleda sudijske funkcije, te na ono što je najvažnije - na sigurnost građana i koliko je to moguće pružanje svima istih mogućnosti, bar proklamativno. Jer ne treba se zanositi da su svi jednaki; naime nisu, jer postoje neke objektivne okolnosti, npr. neko ima novca za odličnog advokata a neko ne. Ali polazna osnova, pravo koje imaju svi i kompetentnost i nezavisnost sudova i sudija dovode do poverenja u sud, u poverenje u institucije i sudsku zaštitu istih, te do poverenja u ostale institucije društva i njegovo zdravo funkcionisanje).

Jedan američki Institut koji se bavi proučavanjem korupcije (koja je kao pojava i te kako u vezi sa organizovanim kriminalom i politikom, pri čemu je Kristofer Korpora iz američkog Ministarstva odbrane je izjavio da je za iskorenjenje korupcije u US bilo potrebno 50 godina) dao je jednu, pomalo zastrašujuću studiju, u kojoj se iznosi mišljenje da je neophodno oko tridesetak godina da se iskoreni korupcija u zemljama jugoistočne Evrope, ili bar dovede u neku normalu. Trideset godina je puno, ali krajnje je vreme da se počne, i to možda baš od pravosuđa.

Ne treba kriviti samo sudije za stanje u pravosuđu, jer njihov tihi protest (u vidu odlaganja postupaka i nezakazivanja ročišta (pretresa) jeste posledica ne samo malih plata već i jako loših uslova rada u sudovima u kojima sudije nemaju ni prostora za rad, ni materijala kao ni neophodnu "odvojenost" od stranaka kad ne sude (npr. u Francuskoj

su sudije potpuno izolovane od stranaka, i kod njih se ne može ulaziti u sudnicu niti u kabinet van ročišta ili pretresa!).

Stanje je alarmantno, ali popravljivo, pitanje je jesmo li dovoljno svesni i zreli da se suočimo sa njim. Za kraj treba dodati, da mi moramo proći i kroz proces legalizacije kapitala koji je raznim malverzacijama godinama gomilan u okviru male grupe ljudi (govorimo o zaista velikom kapitalu). Amerika je prošla kroz taj proces 20 -30-tih godina, što znači da mi nismo jedinstveni slučaj, i da je to pojava koja se javlja u svim zemljama. Mi smo, sada, zemlja u tranziciji, i to nam se, sada, dešava. Jedan od mehanizama borbe protiv korupcije jeste i sistem samofinansiranja. Znači vreme je da se deo novca od prikupljenih taksi direktno slije na račun sudova, bez posrednika, da sud kroz naplatu taksi sam sebe finansira, a ustvari ga finansiraju građani, da bi sud bio ono što i treba da bude – servis građana i zaštitnik ustavnosti i zakonitosti, opšte sigurnosti (a time i garant pravne države i napretka, u ovom slučaju zemlje u tranziciji).

KORUPCIJA U ZDRAVSTVU

Dr Dragan Arsić, specijalista
Direktor Zdravstvenog centra "Studenica"- Kraljevo,

U Kraljevu, jun 2002.

Period od 1989 do 2000. god., obeležen je sveopštom duhovnom, moralnom i materijalnom degradacijom na prostorima bivše i sadašnje Jugoslavije, a razlozi za to su ratna zbivanja, međunarodne sankcije i totalitarni režim. Na takvom tlu, korupcija je brzo pustila koren u svim segmentima društva, tako da i danas duboko ukorenjena predstavlja najveće društveno zlo. Posebno bolno pitanje je korupcija u zdravstvu. Direktno ili indirektno, ova pojava ugrožava sve populacije. Centralizacija zdravstvenog sistema, siva ekonomija, finansijska nedisciplina, itd., dovode do opšte bede i siromaštva u zdravstvu - u smislu materijalnog snabdevanja zdravstvenih ustanova, kao i niskih primanja zaposlenih. U takvom ambijentu korupcija u zdravstvu se širi na svim nivoima. Ako pođemo od narodne poslovice - zdrav čovek ima hiljadu želja, a bolestan samo jednu i to da ozdravi - u stanju opšte neizvesnosti, pacijenti pokušavaju na sve načine da dođu do lekara i do lekova, pa makar i putem davanja mita. Tako se iz jednog relativno zdravog stanja prelazi u bolesno stanje odnosa između pacijenta i lekara, gubi se poverenje, i to rezultira krajnje nepovoljnom situacijom u zdravstvu.

Najkrupniji oblik korupcije vezuje se za velike investicije u zdravstvu na nivou Republičkog fonda i Ministarstva zdravlja: poznati primeri iz proteklog perioda režima Slobodana Miloševića, kada su bivši direktor Republičkog fonda, Nenad Đorđević, zatim bivši ministar Milovan Bojić, kao i drugi, oštetili zdravstvo za milione dolara. Takođe mogući oblici korupcije na nivou primarne, sekundarne i tercijalne zaštite u zdravstvenim ustanovama su prilikom nabavke medicinske opreme i sanitetskog materijala na ime provizija.

Rešenje ove opasne pojave pre svega leži u sistetskim reformskim zakonima, kao i njihovom sprovođenju po ugledu na evropske standarde. Potrebno je doneti Zakon o zdravstvenom osiguranju, koji će jasno definisati odnose na relaciji osiguranik - Zavod za zdravstveno osiguranje - zdravstvena ustanova - zdravstveni radnici. Potrebno je doneti i pozitivan Zakon o zdravstvenoj zaštiti, koji će precizno definisati prava i obaveze građana za brigu o svom zdravlju, kao i države, za brigu o svojim građanima, kao i Zakon o lekarskoj

komori, koja treba da štiti lekarsku profesiju, ali i pacijente od nesavesnosti pojedinih lekara i drugih zdravstvenih radnika.

Takođe i Zakon o javnim nabavkama, kao i Zakon o konfliktu interesa. Osnovni preduslov za suzbijanje korupcije je da se svi građani uključe u informisanje nadležnih o svim vidovima korupcije, koji su vezani za njih ili članove najbliže porodice, i da na čelu zdravstvenih ustanova budu sposobni ljudi, koji su visoko iznad ličnih interesa, a ne obrnuto.

Dr Goran Kuševija, anesteziolog
Zdravstveni centar "Studenica" - Kraljevo

Jedan od najvećih problema zemalja, koje se nalaze u procesu tranzicije, jeste korupcija.

Statistički podaci pokazuju da se SR Jugoslavija nalazi na trećem mestu liste zemalja u Evropi, koje imaju problema sa korupcijom u svim oblastima – obrazovanju, pravosuđu, policiji, zdravstvu, javnim institucijama.

Nova vlast u Jugoslaviji pokušava da preduzme niz aktivnosti u suzbijanju korupcije, koja ima razmere epidemije, međutim, bez većih pozitivnih rezultata i napretka.

Pojam korupcije nije vezan samo za novac, korupcija je, na žalost, postala način razmišljanja i življenja većine ljudi u Jugoslaviji. Poražavajuća činjenica jeste da su ljudi prihvatili korupciju kao normalnu i neminovnu pojavu. Drugačije razmišljati skoro da je nemoguće. Upravo iz tih razloga, osnovan je niz nevladinih organizacija, koje putem raznih aktivnosti, plakata, letaka, tribina i medija pokušavaju da ukažu na problem korupcije i pokrenu jednu široku akciju u suzbijanju iste.

Zdravstvo je jedna od oblasti sa duboko ukorenjenom korupcijom. Neefikasnost sistema zdravstvene zaštite u Jugoslaviji, nestašice lekova, medicinske opreme, dijagnostičkih aparata, kao i male plate zdravstvenih radnika, uzroci su korupcije u zdravstvu. Mito u zdravstvu primaju svi – od portira, higijeničara, sestara, lekara do direktora bolnica.

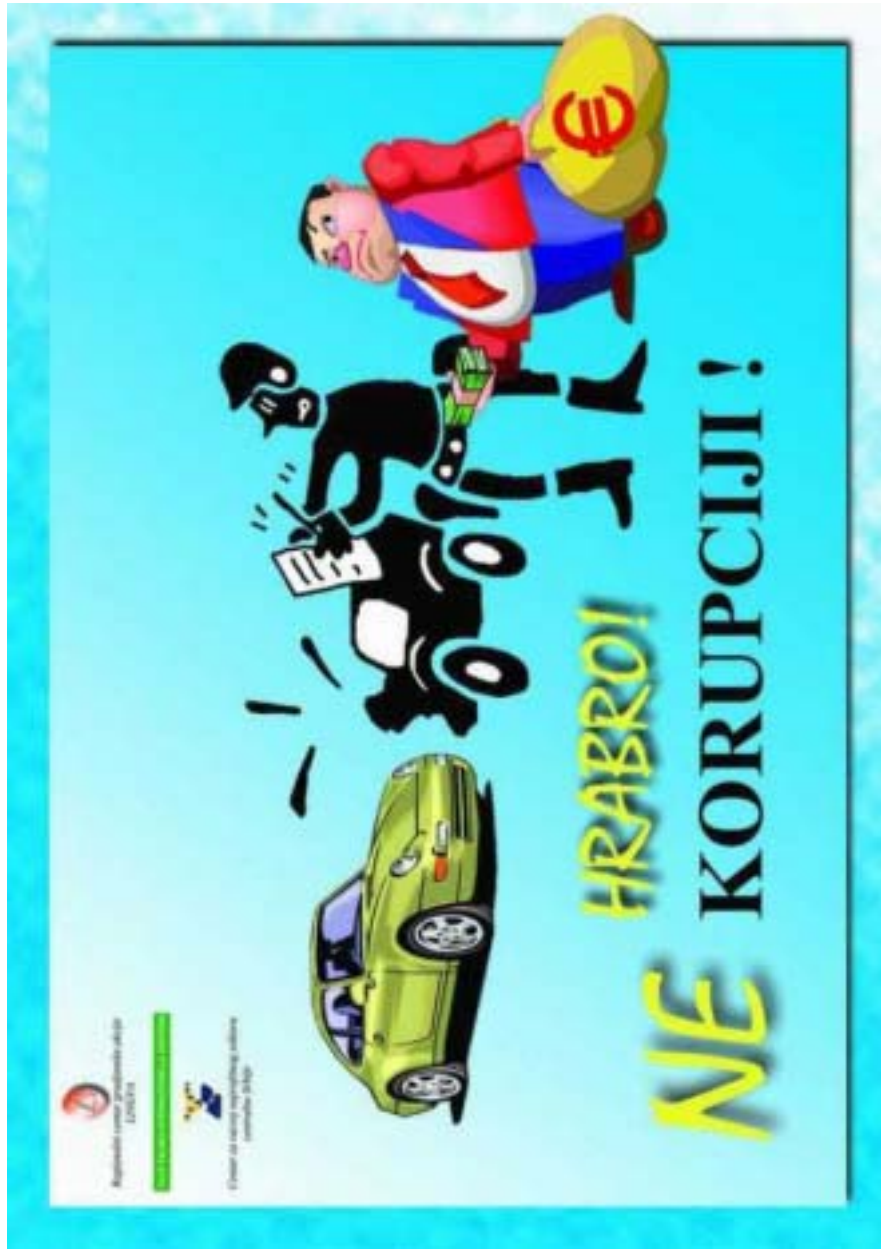
Vlast, lični opstanak, bogaćenje i privilegije, ciljevi su totalitarnih političkih sistema, koji su smislili niz načina kako da to ostvare. Pravosuđe, policija, školstvo, javne institucije i zdravstvo, sve je u funkciji ostvarivanja njihovih ciljeva. Zdravstveni radnici poneli su veliki teret, jer je bivša vlast praktično čuvala socijalni mir preko zdravstva –

setite se nestašice lekova i saopštenja bivše vlade kako je zaslužna za obezbeđivanje iste.

Predstoji nam dug period suzbijanja korupcije. U tome moramo početi od sebe i tek onda preispitati druge. U procesu suzbijanja korupcije moramo svi da učestvujemo, svaki pojedinac, organizacija, a naročito sadašnja i buduće vlade. U isto vreme moraju se doneti sistemski zakoni vezano za zdravstvo i pravosuđe, koji će omogućiti efikasnije funkcionisanje sistema zdravstvene zaštite, kao i suzbijanje korupcije i adekvatno kažnjavanje počinioca. Ljudi se moraju ohrabriti da se suprotstave korupciji a aktivna angažovanost svakog građanina doprineće tome da lokalne vlasti i Republički parlament reaguju i formiraju antikorupcijske komisije, kao i zakon o korupciji, koji će označiti počinioce i direktno ih kažnjavati.

Što se tiče samog zdravstva, prevashodno mi zaposleni u ovoj oblasti, kao i svaki građanin koji se našao na meti korupcije i mita u zdravstvu, treba da doprinesemo napretku u borbi protiv korupcije.

KORUPCIJA U POLICIJI

Dragan Paunovic, nacelnik SUP Kraljevo
U Kraljevu, novembar 2002.

Korupcija predstavlja protivzakonito i nemoralno delovanje lica, koji su nosioci državne, političke, privredne, finansijske i druge javne funkcije, u cilju bogaćenja i sticanja privatnog profita, ostvarivanja ličnih interesa, stvaranja političke, finansijske ili neke druge moći. Korupcija ostvaruje negativan uticaj na ekonomske odnose, izaziva određene poremećaje u ekonomskom sistemu, ugrožava demokratski razvoj društva i dovodi do značajnih socijalnih razlika i usmerena je na gubljenje poverenja u državne i društvene institucije, odnosno u institucije sistema. Korupciju vrši lice korišćenjem svog određenog položaja, funkcije ili društvenog uticaja, pa čak i korišćenjem državnih institucija, čiji je isključivi motiv koristoljublje, pohlepa, grabljivost, nezasitost, odnosno stalno nezakonito bogaćenje, stvaranje privatnog profita bez granica.

Najznačajniji uzroci korupcije kod nas mogu se podeliti u tri grupe:

- Prvu grupu čine raspad bivše SFRJ, prekid ekonomskih odnosa sa bivšim republikama, ratovi vođeni na njihovoj teritoriji i ratno okruženje, nestašica pojedine robe na domaćem tržištu.
- U drugoj grupi su pojave, koje su vezane za monopolističko i spekulativno ponašanje pojedinih subjekata, gde su prisutna nastojanja bogatih i dužnika da izazovu devalvaciju (prvi, da bi uvećali vrednost svog kapitala, a drugi, da bi obezvređili dugovanja).
- Treću grupu čine smanjena proizvodnja i ponuda, nezaposlenost, neodgovarajući standard i dr.
- Uzroke korupcije treba tražiti i u nefunkcionisanju pravne države, u nepoštovanju zakonitosti, kao i u neefikasnom otkrivanju i krivičnom gonjenju učinioca korupcijskih krivičnih dela. Razvoju korupcije doprinose i loš način rukovođenja, neodgovarajuća kadrovska politika, koncentracija više funkcija u jednom izvršiocu, nedovoljna informisanost građana, nepotpuna pravna regulativa i česte izmene propisa.

Pojedini oblici korupcije javljaju se skoro u svim oblastima privredne i vanprivredne delatnosti, s tim što se različito manifestuju u pojedinim oblastima:

- Spoljno trgovinski promet je posebno pogodna delatnost za razne oblike korupcije koja se ispoljava kroz lažno deklarisanje robe, količine, kvaliteta, vrednosti i porekla robe i fiktivan izvoz robe.
- U oblasti ekonomskih odnosa sa inostranstvom, karakteristični su oblici korupcije koji se javljaju u deviznom poslovanju, kreditnim odnosima sa inostranstvom, transferu tehnologija i opreme i izvođenju investicionih radova u inostranstvu.
- U oblasti unutrašnje trgovine postoje specifični oblici korupcije koji se ispoljavaju pri kupovini i prodaji robe, a koje posebno uslovljavaju nestašice pojedinih artikala, povećanje cena, neloyalna konkurencija, monopolski i dominantni položaj na tržištu.
- Službena lica u državnim organima, izložena su raznim oblicima korupcije, a najčešće podmićivanju radi ispunjavanja određenih zahteva, pri čemu za određenu uslugu dobijaju protivpravnu imovinsku korist. Pored raznih intervencija koje se odnose na podnošenje krivičnih i drugih prijava, pokretanje i vođenje krivičnih i drugih postupaka i njihov ishod, postoje i slučajevi korumpiranja radi dobijanja raznih dokumenata (dozvole, putne isprave, vozačke dozvole, uverenja, svedočanstva, potvrde i sl.), polaganja pojedinih ispita, ne pozivanje na izdržavanje kazne, puštanja iz pritvora ili sa izdržavanja kazne zatvora, umanjenja poreskih obaveza i dr.
- U oblasti zdravstva korupcija se ispoljava na taj način što u određenim situacijama nije moguće ostvariti pravo na lečenje i na pružanje medicinskih usluga bez korumpiranja lica, koja odlučuju ili koja obavljaju tu delatnost, a što se može odnositi na oblast ostvarivanja prava na invalidsku penziju.
- U oblasti školstva, korupcija se najčešće javlja prilikom upisa u srednje, više škole i na fakultete, kao i prilikom polaganja ispita i izrade diplomskih radova.
- Veliki broj nezaposlenih lica i teškoće u njihovom zapošljavanju, stvaraju uslove za razne oblike korupcije.

Prevenција i represija su dva najopštija metoda, koji se primenjuju u suprotstavljanju kriminalitetu. Cilj preventivnih mera jeste sprečavanje korupcije, što se postiže delovanjem na njene uzroke, kao i eliminisanje svih onih uslova koji pogoduju njenom nastanku i razvoju. Veoma efikasna mera u sprečavanju korupcije jeste kontrolna funkcija. Kontrolom se moraju obuhvatiti sve oblasti privredne i vanprivredne delatnosti koje su ugrožene korupcijom ili podložne za nastajanje i razvoj raznih oblika korupcije. Uz kontrolnu funkciju, do izražaja treba da dođe javnost rada svih pravnih subjekata, jer je i to jedna od značajnih preventivnih mera koja utiče na sprečavanje korupcije.

Na planu sprečavanja korupcije, određeno mesto imaju i sredstva javnog informisanja, kao i organi lokalne samouprave, sa kojima treba uspostavljati određene oblike saradnje. Da bi se postigla odgovarajuća efikasnost u sprečavanju korupcije, nužno je stalno usavršavanje postojećih, i pronalaženje novih metoda, pri čemu treba koristiti iskustva stranih zemalja. U primeni represivnih mera u otkrivanju korupcijskih krivičnih dela, sigurno je da određeni uticaj ostvaruje i oštrija kaznena politika.

U cilju uspešnijeg sprečavanja i otkrivanja korupcijskih krivičnih dela, potrebno je određene oblasti društvenog života regulisati posebnim propisima.

Tu se pre svega misli na:

- Donošenje odgovarajućih zakonskih propisa kojima će se regulisati način postupanja u svim onim slučajevima kada postoji vidna suprotnost između prijavljenih prihoda i imovine koja pripada istom licu. Razmotriti i mogućnost da se istražuje i poreklo imovine bogatih, sa teretom dokazivanja na stranci čija se imovina ispituje.
- Poreskim propisima predvideti oporezivanje nezakonito stečene dobiti.
- Nužnost donošenja mera nadležnih organa u suzbijanju crnog tržišta i sive ekonomije.
- Precizirati korišćenje specijalnih metoda i postupaka, njihovog odobravanja i korišćenja od strane policije u otkrivanju i hvatanju učinilaca korupcijskih krivičnih dela i utvrđivanju nezakonito stečene imovine (odobravanje prisluškivanja telefonskih i drugih razgovora, agent – provokator, uvesti program zaštite svedoka).
- Licima na određenim funkcijama zabraniti da se bave profitabilnim poslovima, kao i članovima njihovih porodica, ukoliko njihov uticaj ostvaruje efikasnost takve delatnosti.
- Obavezati lica na određena izborna i druga radna mesta na davanje izjave o imovnom stanju, prilikom stupanja i odlaska sa tog radnog mesta.
- Propisati i organizovati odgovarajuće vidove specijalizacije kadrova za preventivnu i represivnu delatnost u suprotstavljanju korupciji.
- Uvesti zabranu licima, koja su osuđivana za krivična dela privrednog kriminala, da po izdržanoj kazni ponovo raspolažu sa imovinom ili finansijskim sredstvima.

Na planu sprečavanja i otkrivanja krivičnih dela iz oblasti korupcije, na ovom području postupalo se u više slučajeva povodom prijave podnešenih od strane građana, a koje nisu rezultirale podnošenjem krivičnih prijava. Navedeni predmeti mahom su se odnosili na postupke

koji su vođeni u sudovima, a podnosioci prijave su bili građani nezadovoljni donešenim presudama.

U ovim slučajevima upućivani su na drugostepene organe pravosuđa.

Po ovlašćenju pravosudnih organa postupalo se i u slučaju zloupotrebe, odnosno primanja mita od strane jednog pripadnika Sekretarijata unutrašnjih poslova u Novom Pazaru, što je rezultiralo podnošenjem krivične prijave.

Osim ovog konkretnog slučaja u 2002. godini, protiv još tri pripadnika Sekretarijata u Kraljevu, saobraćajnih policajaca, pokrenuti su disciplinski postupci čl. 50. stav 1. tačka 7. Zakona o unutrašnjim poslovima (ponašanje koje šteti ugledu organa unutrašnjih poslova, a koja imaju obeležja korupcije).

U skladu sa Programom Vlade Republike Srbije na suzbijanju korupcije, osnovan je antikorupcijski tim za ovo područje.

Regional Center
of Civic
Action
LINGUA

www.pavolstavroski.sk

Centrum za vzdelávanie
a monitorovanie
centrálneho úradu

HRABRO!

NEKORUPCIJI

KORUPCIJA U OBRAZOVANJU

Marijana Semić-Đuković, prosvetni inspektor
U Kraljevu, novembar 2002.

Korupcija u prosveti – pitanje na koje je vrlo teško dati odgovor. Da li je ima ili ne? Kakve su škole u koje idu naša deca? Na koji način se upisuju u srednje škole? Šta je sa ocenjivanjem, polaganjem popravnih ispita, spremanjem učenika? Sve su to pitanja na koja ću pokušati da dam odgovore.

Direktor škole je lice koje rukovodi radom škole, i on je odgovoran za zakonitost rada škole. Odgovoran je za ostvarivanje nastavnog plana i programa, preduzima mere za unapređivanje i usavršavanje rada nastavnika, preduzima mere radi izvršavanja naloga prosvetnog inspektora i prosvetnog savetnika u slučaju nedoličnog ponašanja nastavnika, odnosno saradnika, itd.

Školski odbor je organ upravljanja u školi. Članove školskog odbora imenuje i razrešava skupština opština. Školski odbor ima 9 članova i to po trećinu članova predlažu nastavničko veće i savet roditelja tajnim izjašnjavanjem, a u slučaju osnovnih škola trećinu predlaže lokalna zajednica, a kod srednjih škola trećinu predlaže Ministarstvo prosvete.

Školski odbor:

- donosi statut škole
- donosi godišnji program rada
- odlučuje o poslovanju škole i namenskom korišćenju ostvarenih sopstvenih prihoda
- raspisuje konkurse za direktora, nastavnika i dr.

Iz ovih zakonskih odredbi se vidi da je školama data autonomija i da je direktor odgovoran za sve što se desi u školi

Upis učenika u I razred srednje škole je uvek aktuelna tema. Do ove školske godine sumnjalo se na koji način pojedina deca upisuju željene škole. Od ove školske godine upis učenika je potpuno izmenjen, počev od toga da deca po prvi put polažu ispit u svojim matičnim školama i da tek po objavljivanju konačnih rezultata se opredeljuju za određenu školu.

Od ove godine upis sprovodi Ministarstvo prosvete a ne direktori srednjih škola. Napravljena je baza podataka za sve učenike koji polažu kvalifikacioni ispit u Srbiji, a na sajtu Ministarstva prosvete svima su bili dostupni podaci kako sa kvalifikacionog ispita tako i sa brojem bodova upisane dece u bilo koju od srednjih škola u Srbiji.

Ministarstvo prosvete je u toku septembra meseca vršilo kontrolu upisa i komisija nije imala nikakvih primedbi u Opštini Kraljevo. U opštini Novi Pazar bilo je par slučajeva da su deca na neki način upisana, ali po završenoj kontroli udaljena su iz škole.

I za sledeću školsku godinu planira se isti upis. Ove godine na ispitu su pali roditelji, nisu realno sagledali mogućnosti svoje dece te su se mnoga našla u situaciji da razmišljaju da li će se uopšte upisati u bilo koju srednju školu. Želje su bile na jednoj strani, a realne mogućnosti na drugoj.

Ovakvim načinom upisa Ministarstvo prosvete smatra da će stati na put neželjenim pojavama, koje su bile prisutne u našim školama.

Ocenjivanje, način ocenjivanja, pripremanje učenika, itd.

Ocena je javna i saopštava se učeniku uz obrazloženje. Ovo je jasan član zakona, a opet tako bolna i mučna pitanja. Priče kruže da pojedini nastavnici traže određenu sumu novca za pozitivnu ocenu. Ovo je teško dokazati. Roditelji su uplašeni, obično uz izgovor "svetiće se deci", ali ukoliko se ovakvi slučajevi ne prijave, teško je ovome stati na put. Procedura je jednostavna, ukoliko su roditelji sigurni, prijavu će dostaviti direktoru škole i Ministarstvu prosvete.

Prosvetni inspektor je u obavezi da po prijavi ode u školu, utvrdi činjenično stanje i izrekne određene mere. Ukoliko direktor ne postupi saglasno čl. 80 Zakona, nastavnika, odnosno saradnika udaljava Ministarstvo prosvete u roku od 15 dana od dana dostavljanja obaveštenja.

Protiv nastavnika, koji van redovne nastave priprema učenika škole u kojoj radi za polaganje popravnog ispita, pokreće se disciplinski postupak.

Ministarstvo prosvete vrši nadzor nad zakonitošću rada škole. Novim zakonom dobili smo prosvetne inspektore i to na opštinskom i republičkom nivou i prosvetne savetnike.

Prosvetni inspektor:

- kontroliše postupanje škole u pogledu pridržavanja zakona
- vrši uvid u namensko korišćenje sredstava kojima raspolaže škola
- kontroliše postupak upisa i poništava upis ako je obavljen suprotno ovom zakonu
- podnosi prijavu nadležnom organu za učinjeno krivično delo, itd.

Prosvetni savetnik:

- prisustvuje izvođenju nastave
- vrednuje kvalitet rada nastavnika

Ovim putem želim da pozovem sve slušaoce i gledaoce da nam pomognu u rešavanju ovakvih problema, jer ukoliko nam se ne obrate ne možemo mnogo uraditi.

Miroslav Kovačević, V.D.Direktora
Sumarska skola- Kraljevo

Korupcija, kao pojava koja zahvata sve segmente društva u istoj meri, najviše je izložena pogledima javnosti u ustanovama koje obuhvataju sve slojeve stanovništva, kao što su školstvo i zdravstvo, dok recimo relativno mali broj građana dođe u situaciju da uzima dozvolu za gradnju fabrike, zakup poslovnog prostora po povoljnim uslovima i slično. U isto vreme, svaka porodica ima nekog na školovanju i u svakoj se, relativno uobičajeno, javljaju zdravstveni problemi.

U školskom sistemu naše zemlje, srednje škole čine bitan segment i na neki način u njima učenici bivaju osposobljeni za konkretno zanimanje u životu. To ih sve stavlja pod posebnu lupu javnosti iako im mnoge istorijske neprilike nisu išle u prilog.

Činjenica je da princip odgovornosti, koji bi trebao da prati nastavni i upravljački kadar u srednjim školama, biva ponekad zanemaren kao sveprisutni deo nasleđa kroz klasične oblike korupcije, kao što je mito, ili kroz obezbeđivanje naknadnih ili već potrošenih usluga. Taj isti princip odgovornosti pogrešno je staviti na prvo mesto kao vid antikorupcijske kampanje iz prostog razloga što on treba da bude model koji se podrazumeva u školama a ne jedina brana korupcijskom izazovu.

Kakav je motiv učenika srednjih škola i njihovih roditelja? Normalno bi bilo da je taj motiv vrlo jednostavan. Završiti školu u predviđenom roku sa što većom količinom usvojenog znanja, što daje jedan solidan preduslov za kasniji rad i dalje usavršavanje. Činjenica je da svaka zemlja u tranziciji, a pogotovu zemlja koja je u jednom bliskom a relativno dugom istorijskom periodu od deset godina, bila suočena sa svakom vrstom društvene destrukcije i moralog "snalaženja", u toku tranzicionog perioda ima bolan prelaz ka ustanovljavanju sistema vrednosti.

U takvim uslovima, prvenstveno jedan segment zanima roditelje-kako da njihovo dete dođe do diplome, bez obzira na kvalitet usvojenog znanja, ako ga uopšte ima. Roditeljska iskustva su nasleđena i crpe se upravo iz stečenog morala "snalaženja" i nerazumevanja problematike realnog života jedne zdrave zemlje kakvoj težimo a u kojoj rad i znanje koje prate taj rad, imaju svoju vrednost. Upravo taj motiv u školama je glavni pokretač korupcije, koja prvo dolazi do nastavnika kao vid

iskušenja a kada se jednom popusti pred ipak primamljivom svotom, ma kolika ona bila, sve buduće biva navika.

Zanimljivo je kako učenici, čiji roditelji podrazumevaju da je bitna samo diploma bez obzira kako je stečena, brzo usvajaju takav obrazac razmišljanja i kako ih je zaista teško animirati, iako se radi o deci koja bi bez problema mogla da savladaju nastavni plan i program. Što je još opasnije, u periodu kada treba polako da usvajaju realne vrednosti i opšta društvena merila koja se tiču vrednovanja rada, moralnih i duhovnih vrednosti, na kraju dobijaju predstavu o svetu koji je dosta sužen i u kome je sve dostupno kroz određenu količinu novca. Svako pogrešno stečeno iskustvo ima kasnije negativnu konotaciju u životu, što je istina sa kojom se moraju suočiti svi oni koji probleme rešavaju na ovaj način.

Pravo rešenje je u domenu edukacije onih koji snose pola krivice, a u srednjim školama su to roditelji. Njihova odgovornost leži prvenstveno u omogućavanju situacija da dođe do korupcije, a tada je po pravilu kasno. Sasvim je nemoguće jedino represivnim merama suzbiti korupciju jer ona predstavlja dosta fleksibilan i maštovit aparat čije su tehnike prilično raznolike. Naravno, to ne treba da znači da upravljački deo škole, kao i sva stručna tela i organi, treba da čekaju da, recimo, nadzorna služba jedina razmatra ovu problematiku. Iskustvo nas uči da je administrativni aparat efikasan onoliko koliko su efikasni svi njegovi delovi i nivoi organizacije. Tako da permanentna kontrola, pored motivisanosti za antikorupciju, predstavlja već solidnu barijeru za kontrolisanje ove pojave.

Naravno, ne treba se zanositi da je korupciju lako suzbiti i svesti na minimum. Ona je problem ne samo savremenog društva u celom svetu, već skoro od kako postoji pisana istorija, takve pojave su beležene. Ona se jednostavno mora marginalizovati i svesti na sporadične slučajeve, koji će u školama služiti da se nikada više tom problemu ne pristupa olako.

U prethodnom periodu državni aparat prećutno je prelazio preko takvih pojava koje su bile ponekad ne očigledne, nego čak i bolno iskustvo za sredinu.

Prosvetnim radnicima lišenim dostojanstva, a koji nisu imali sukoba sa ličnom savešću, sve je tolerisano samo da što manje talasaju. Naravno, jednom pušten duh iz boce dosta teško se u nju vraća, što se može sagledati iz prethodnog poslovanja svih javnih službi.

Na osnovu ličnog iskustva u radu u srednjoj školi, smatram da jedino edukacija i motivisanost roditelja, kao i permanentna kontrola nastavnika, uz obaveznu primenu principa "nagrada je adekvatna kazni", mogu dati konkretne rezultate u borbi protiv korupcije.

KORUPCIJA U JAVNIM PREDUZECIMA POD INGERENCIJOM LOKALNE SAMOUPRAVE

Nebojša Dimitrijević, direktor Zavoda za zaštitu zdravlja- Kraljevo
Miroslav Pavlović, član Izvršnog odbora SO Kraljevo
U Kraljevu, decembar 2002.

Prvi korak svake javne uprave jeste da pokaze na rečima i delu da svoj posao obavlja na pošten i transparentan način. Time se gradi poverenje javnosti u rad opštine. Međutim, ako službenici uprave kažu da svoj posao obavljaju pošteno – njihova dela moraju da budu u skladu sa njihovim rečima, oni koji ne ispune ove standarde treba da budu kažnjeni.

Principi "Kodeksa vršenja vlasti" su sledeći:

1. **Odsustvo licnog interesa.** Oni koji obavljaju javne funkcije treba da donose odluke isključivo rukovodeći se javnim interesom. Ne smeju da ih donose tako da bi ostvarili finansijsku ili drugu materijalnu korist za sebe, svoju porodicu ili prijatelje.
2. **Integritet.** Javni službenici ne smeju da prime finansijske ili bilo kakve druge nadoknade od strane spoljnih pojedinaca ili organizacija, koje bi mogle da utiču na njih u njihovom vršenju javnih dužnosti.
3. **Objektivnost.** Obavljanje javnih poslova, uključujući imenovanja na funkcije i dodeljivanje ugovora, javni službenici treba da vrše na osnovu zasluga.
4. **Odgovornost.** Javni službenici odgovaraju javnosti za svoje odluke i dela i moraju da se podvrgnu svakoj kontroli koja je odgovarajuća za njihovu funkciju.
5. **Otvorenost.** Javni službenici treba da budu najviše moguće otvoreni u vezi svojih odluka i mera koje preduzimaju. Treba da daju obrazloženja za svoje odluke i da informacije ograniče samo onda kada to zahtevaju širi javni interesi (individualna privatnost, bezbednost i komercijalna poverljivost).
6. **Poštenje.** Javni službenici i nosioci javnih funkcija dužni su da iznesu sve lične interese vezane za njihovu javnu dužnost i da preduzmu korake ka rešavanju svih eventualnih sukoba interesa na način kojim se štiti javni interes.
7. **Liderstvo.** Nosioci javnih funkcija i javni službenici treba da promovišu i podrže ove principe svojim liderstvom i ličnim primerom.

Javni službenici treba da primenjuju ove principe na svoje delovanje kada rade sa građanima i firmama. Oni treba da služe kao okvir za pružanje usluga i kao standardi na osnovu kojih će se meriti ponašanje i ocenjivati odluke.

Sprečavanje korupcije

Malo motivisani, loše informisani i slabo plaćeni službenici podložni su korupciji. Oni veruju da organizacija nije zainteresovana za njih kao pojedince, i da nema druge svrhe osim da obezbeđuje platformu za pojedine politicare. I tu je mesto odakle polazi rak korupcije koji se, kao i svaki drugi, širi telom politike, oštećujući ga ponekad u toj meri da mu nema izlečenja. Valja razmisliti o njegovom uticaju.

Korumpirani organi će:

- Izgubiti poverenje ljudi, koji veruju da je mito normalan za vlast.
- Narušiti moral radnika, koji će izgubiti poštovanje prema političkom vođstvu i instituciji.
- Skupo koštati poreske obveznike i državu, pošto će usluge biti neefikasne a sredstva odlaziti u džepove korumpiranih službenika, umesto da idu za obezbeđivanje usluga.
- Dati loš primer spoljnim (stranim) organizacijama i odvratiti investitore.
- Vremenom, narušiti ugled cele zemlje.

Korupcija je obično "finansijska korupcija" što uključuje primanje mita, naplaćivanje posebnih naknada građanima za usluge ili preusmeravanje državnog novca od planirane namene. Međutim, i drugi oblici "korupcije" - od lošeg rada službenika do zloupotrebe vlasti – takođe krše ugled službi, položaj opštine i veru u demokratiju.

Korupcija se hrani neznanjem i ljubomorom. Tamo gde ljudi ne shvataju značaj svoje uloge i osećaju da je sistem na neki način "nefer" - oni nastoje da dođu do pravde izvrtanjem pravila organizacije kako bi dobili "šta im pripada".

Zato da bi se rešio problem korupcije u praksi, potrebno je sledeće:

- Jak osećaj cilja unutar organizacije
- Nagrađivanje dobrih rezultata i kažnjavanje slabih rezultata
- Jedinica za borbu protiv korupcije, koja će tražiti, nalaziti i kažnjavati počinioc.

Postoji mnoštvo načina na koje bismo mogli da priđemo rešavanju korupcije:

- **Moralni pritisak.** Tako što će službenici prihvatiti i potpisati "Kodeks ponašanja" koji od njih zahteva da rade u javnom interesu.
- **Finansijske provere.** Tako što će se ustanoviti jedinica za internu reviziju, koja analizira prihode i rashode odeljenja.
- **Kampanje poštenja.** Politički lideri i rukovodioci bi trebalo da zajedno istaknu probleme izazvane korupcijom, posebno to da korupcija znači kradju iz javnih fondova namenjenih za pomoć ljudima i da šteti celoj zajednici. Službenike treba ohrabriti da prijavljuju zloupotrebe javnog poverenja.
- **Kažnjavanje počilaca.** One koji počine dela korupcije treba indetifikovati, sprovesti istragu i ukoliko se utvrdi da su krivi treba ih kazniti kao primer drugima.
- **Korisćenje spoljnih revizora.** U Velikoj Britaniji Komisija za revizije je državna organizacija, koja odgovara parlamentu i koja je zadužena za određivanje "vrednosti za novac" iz javnog sektora. Svaka opština ima "oblasnog revizora" koji proverava da li se novac i sredstva koriste u skladu sa zakonom. Svaki pojedinac moze da zatraži od oblasnog revizora da izvrši proveru aktivnosti opštine ukoliko misli da je u njoj bilo korupcije.
- **Interna revizija.** Svaka opština treba da ima svoje vlastito Odeljenje za reviziju koje proverava finansijske aktivnosti svih odeljenja putem biranja slučajnog uzorka, i to čini stalno. Njegov rad je tajan, predstavlja deo finansijske funkcije opštine i "apolitičan" je.

Deo uspeha u borbi protiv prevara jeste u tome da se vidi da su krivci uhvaćeni i kažnjeni. To znači da vlasti treba da nastoje da obznane informacije o prekršiocima koji su uhvaćeni zbog zloupotrebe javnih sredstava.

Takođe je od vitalnog značaja da oni koji rade u javnim službama shvate svoju ulogu.

ANALIZA ANKETE

1. Koji problem je, po vašem mišljenju, najaktuelniji u našem gradu?
  - 27.9% Problem siromaštva
  - 26.4% Problem velikog broja izbeglih i raseljenih lica.
  - 31.3% Nezaposlenost
  - 6% Problem korupcije i kriminala**
  - 3% Komunalni problemi
  - 3.5% Narkomanija i alkoholizam
  - 2% Ekološki problemi

2. Da li bi smanjenje korupcije moglo direktno da utiče na vas životni standard:
  - 13% ne
  - 47% delimično
  - 40% da

3. U kojoj sferi je korupcija najrasprostranjenija:
  - 23.2% zdravstvo
  - 7.1% školstvo
  - 23.2% pravosuđe
  - 23.2% policija i carina
  - 17.8% lokalna samouprava i preduzeća pod njenom ingerencijom
  - 5.3% svuda

4. Da li ste primetili promene u odnosu nove vlasti prema korupciji:
  - 36.7% ne
  - 10% da, pozitivno
  - 3.3% da, negativno
  - 50% da, ali nedovoljno

5. Da li ste se vi lično, i ako jeste, gde, susreli sa nekim vidom korupcije ?
  - zdravstvo; školstvo; pravosuđe; lokalna samouprava; policija (saobraćajna policija); državni organi.

6. Da li ste se nekada našli u situaciji da ste samo korumpiranjem određenih osoba mogli doći do vama željenog cilja?
- zapošljavanje; lokalna samouprava; zdravstvo.
7. Po vašem mišljenju, koji je najbolji vid borbe protiv korupcije?
- strožiji zakoni; primena zakona; otkaz; zapošljavanje mladih i nekorumpiranih ljudi; javno kompromitovanje korumpiranih; kažnjavanje; kampanja vlasti; kampanje NVO; objavljivanje u medijima; dobre plate; poboljšanje ekonomskog stanja ljudi; promena svesti.
8. Smatrate li da je kampanja HRABRO! NE KORUPCIJI, ohrabrila naše sugrađane u suprotstavljanju korupciji?
- 25% da
  - 45% delimično
  - 30% ne
9. Koji je najbolji način da građani iskazuju svoje životne probleme i potrebe?
- 40% Zajedničkim inicijativama
  - 22.9% Preko nadležnih republičkih i opštinskih službi
  - 11% Pojedinačno, uz pomoć advokata
  - 9% Preko udruženja građana (NVO)
  - 17.1% Bez odgovora

Anketa je rađena u decembru 2002, na uzorku od 530 ispitanika, akcijom "od vrata do vrata". Povratnih listića je bilo 470. Komparativnom analizom ankete koja je obavljena decembra 2001, sa rezultatima ankete iz decembra 2002, izveden je zaključak da je problem korupcije i kriminala opao za 6%, što je duplo manje od rezultata dobijenih analizom ankete iz decembra 2001, (12%).

ODREDBE IZ KZ RS i KZ SRJ

Krivični zakon Republike Srbije (KZ RS) i Krivični zakon Savezne Republike Jugoslavije (KZ SRJ) sadrže niz odredaba koje propisuju kažnjivost za krivična dela sa elementima korupcije.

Primanje mita (čl. 254 KZ RS) je krivično delo za koje je predviđena kazna od jedne do deset godina zatvora za službeno lice, koje zahteva ili primi poklon ili kakvu drugu korist, ili primi obećanje za ovo, da u okviru svog ovlašćenja izvrši radnju koju ne bi smelo da izvrši.

Ukoliko službeno lice primi mito da bi izvršilo radnju, koju je inače dužno da izvrši, zaprećena je kazna od tri meseca do pet godina zatvora. Takođe, kažnjivo je i zahtevanje ili primanje poklona od strane službenog lica i nakon izvršene radnje. Primanje mita na isti način reguliše i Krivični Zakon SRJ (čl.179).

Davanje mita (čl. 255 KZ RS) je obećanje poklona ili kakve druge koristi službenom licu da bi izvršilo radnju koju ne sme da izvrši, i za ovo je zaprećena kazna od šest meseci do pet godina zatvora. Ako se mito daje da bi bila obavljena radnja, koju je službeno lice dužno da izvrši, zaprećena je kazna do tri godine zatvora.

Na isti način i istim kaznama može da bude kažnjen i onaj ko posreduje prilikom davanja i nuđenja mita.

Ko službenom licu, na njegov zahtev, da mito a nakon toga ovo prijavi može se osloboditi kazne.

Decembar, 2002.

Ministarstvo finansija i ekonomije Republike Srbije najavilo je da su napravljeni srednjeročna Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije i akcioni plan, kojima se preciziraju zadaci Vlade u naredne dve godine.

Strategija sadrži plan rada za skoro sva ministarstva i predviđa "povećanje javnosti rada državne uprave putem zakona o slobodnom pristupu informacijama" i jačanje unutrašnje kontrole u državnoj upravi. Predviđeno je i smanjenje na "najmanju moguću meru diskrecionih ovlašćenja, odnosno odlučivanje državnih službenika po slobodnoj proceni".

Ministarstvo je najavilo i povećanje efikasnosti antikorupcijskih timova MUP, reformu krivično-procesnog zakonodavstva i formiranje Agencije za borbu protiv korupcije.

***Antikorupcijski tim pri SUP Kraljevo
Broj telefona za prijavu: 036/333-824***

HRABRO! NE KORUPCIJI !

Urednik: Radovan Milicevic

Redaktor: Nevena Toskovic

Izdavac: Regionalni centar gradjanske akcije LINGVA

Graf. i komp. obrada: Kolorit- Kraljevo

Priprema za stampu i stampa: RIZA- Kraljevo

Tiraz

***Stampanje finansijski podrzao:
THE OLOF PALME INTERNATIONAL CENTER (SIDA)***